Facebook
& Afghans

فیسبوک او افغانان

زباړن او لیکوال: سمیع الله "پام"

Ketabton.com

ABSTRACT
آیا د مخ کتاب (فیسبوک) له عجایبو او ضررونو خبر یاست؟

۱۴۰۰هـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

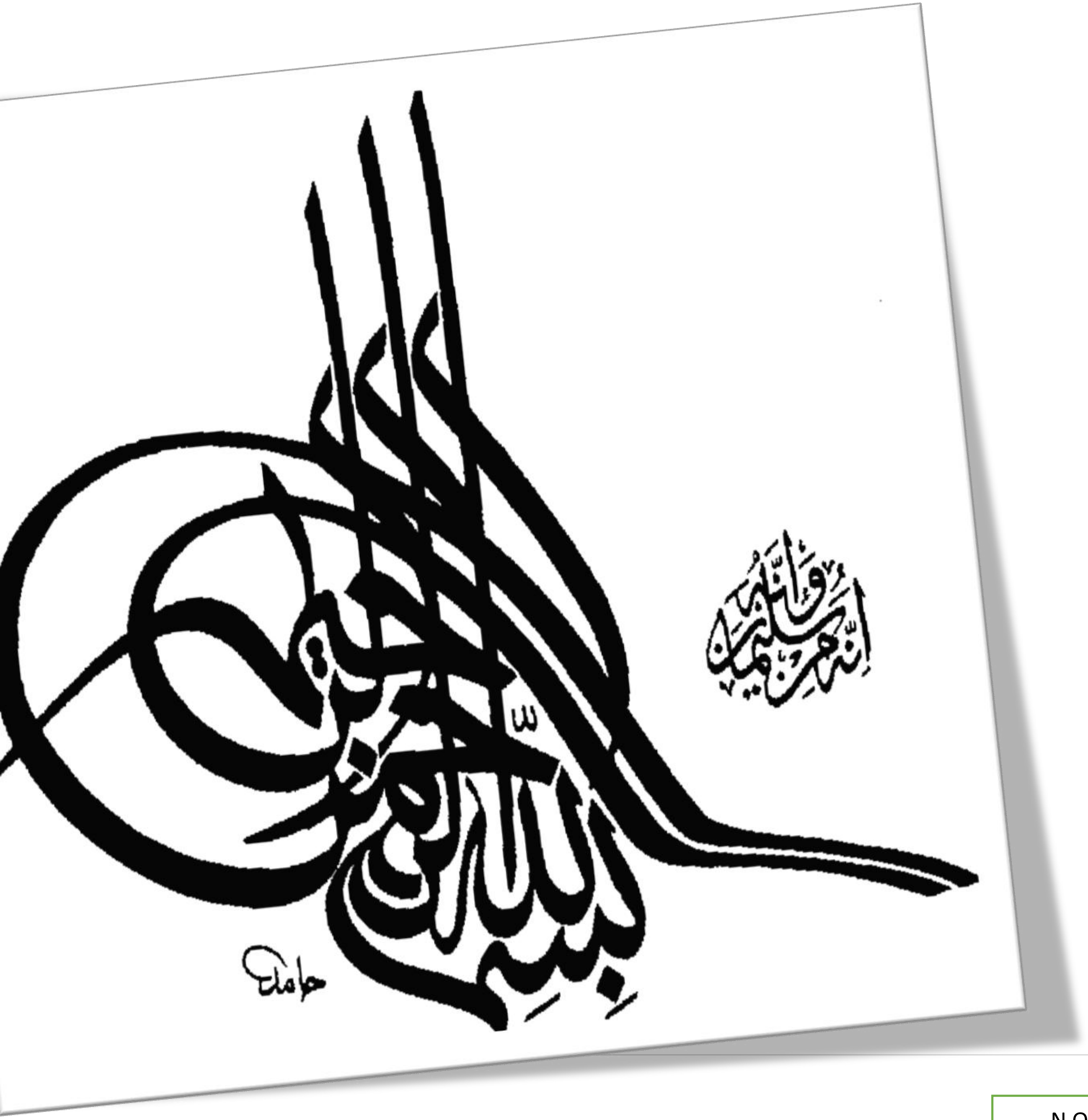

N Qaeed

(c) ketabton.com: The Digital Library

منَنه او کور ودانی!

ځښتې زیاتي منني کووم له ادیب صیب صدیق الله ″ویاړ″ او ټولنپوه سیف الرحمن ″ګیله من″ چې د کتاب په ترتیب او سموونه کې یې راسره خپلې هلې ځلې وکړې،مینه او منني.

ډالی

ټولو لوستونکو او په خاصه توګه د مخ کتاب (فیسبوک) کاروونکو ته !

ALL READERES & SPECIALY FACEBOOK USERS

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

پیلیزه...1

لومړی فصل...3

فیسبوک 3

د فیسبوک کارونکي مختنی پوښتني او شرایط: 4

د فیسبوک (دمخ کتاب) تاریخچه له ۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۲۰ 5

دوهم فصل 8

انټرنیټ/ فیسبوک په افغانستان کې:...8

په افغانستان کې د میرمنو لاسرسی فیسبوک ته: .... Error! Bookmark not defined.

د فیسبوک منفي او مثبت اړخونه:..11

☜ د فیسبوک ګټي...12

☜ د فیسبوک زیانونه ۱ 13

په فیسبوک کې څنګه ښه نقد کولی شو!..15

د خوښیو شویو لیکنو په اړه د کتونکی مسولیت.................................17

د فیسبوک(مخ کتاب) تاوان ۲ 17

فیسبوک او اخیرت:..20

دریم فصل 22

عمومي مالومات 22

د ټیکنالوجیکي توکو ځیني ستری کمپنی په یوه دقیقه کي څومره ګټه کوي؟..........26

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولنیزو رسنیو سایتونو،شبکو او ویبلاګونو ته لنډه کتنه: 29

❖ د فیسبوک جالبي 31

فیسبوک په چین کې: 33

Facebook user and demographics statistics:.. 33

د کتاب په اړه 38

دلیکوال لنډه پیژندنه 40

ماخذونه.. 40

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیزه

د هر کار لومړی تجربه ښایی له تیروتنو خالي نه وي،خو همدا تیروتنې دي چې وروسته د بریالیتوبونو په توګه رابرسیره کېږي. د یو مشهور امریکایي لیکوال کتاب خپرندوی بنسټ له دې کبله نه چاپ کاوه،چې ښایي لوستونکي به ونلري. لیکوال چې په خپل نفس باور درلود او له لیکوالۍ سره یې مینه لرله خپل هوډ له لاسه ورنکړ او خپلې لیکوالۍ ته یې دوام ورکړ. هماغه لیکوال چې خپروندې بنسټ یې له دې کبله کتاب نه چاپ کاوه،چې ښایی لوستونکي به ونلري. په نړیواله کچه دریم هغه لیکوال شو،چې کتابونه یې ډیر پلورل کیدل. نو د (فیسبوک او افغانان) تر نامه لاندې زما لومړی کتاب دی کیدایشي تېروتنې ولري. په دغه کتاب کې ما کوشش کړی،چې ځوانان د انټرنیت یا فیسبوک سمې کارونې ته وهڅووم. انټرنیټ په اوسني وخت کې د انسانانو په ژوند مهم رول لري،چې له زده کړو نیولې بیا تر اقتصاد، بازار، انلاین تجارت او ګڼو نورو برخو کې کار ترې اخیستل کېږي. انټرنیټ دې منځ ته راتللو لومړنی ښې نښانې په ۱۹۵۷م کال کې لټولی شو. دا هغه وخت و چې پخواني شوروي اتحاد خپله فضایي بیړۍ د سپوتنیک (sputnik) په نامه کیهان ته ولیږدوله. په همدې وختونو کې دې امریکا متحد ایالات هم په دې فکر کې شوو. چې څنګه به وکولی شو،چې خپلې فضایې پروژې تر ژورې او دقیقې څارنې لاندې راولي. په ۱۹۶۲م کال کې د امریکا هوایی ځواک یو تن د Baran Paul Rand په نامه دې ته وګماره،که چیرته د امریکا په ښارونو اتومي برید وشي،نو دوي به څنګه د خپلو اتومي توغندیو پروګرام په خپل لاس کې ولرلی شي،تر څو له هره ځایه یې په واک او استعمال کې راوستی شي. Baran Paul Rand له اوږد کار او هلو ځلو وروسته هوایي ځواک ته د یو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شبکې یا نیټورک مشوره ورکړه چې په هغه کې ډیر کمپیوټرونه یو دبل سره تړلي وې او مهم مالومات له یو کمپیوټر څخه بل ته په اسانۍ انتقال شي له همدې امله یي په لومړي سر کې د ARPA (Advanced agency project research) ایجنسي په جوړولو پیل وکړ. په ۱۹٦۹م کال کې د ARPA داسي یو شبکیز سیستم جوړ کړ،چې یوازې څلور کمپیوټرونه په کې له یو بل سره تړلي وو او د همدې ایجنسۍ سره د تړاو له امله یې د ARPANET په نامه ونوموله. په ۱۹۷۲م کال کې د BBN په نوم یوې ادارې چې د ARPANET ټیکه ورسره وه. یو تن کارکونکې Ray Tomlinson لومړنی E-mail پروګرام جوړ کړ. د وخت په تیریدو ARAP نوم په DRAPA (Defense Advanced Research Project Agency) بدل کړای شو. په ۱۹۷۴م کال کې د همدغې ډلې لخوا دې نیټورک سیستم ته د INTERNET توری استعمال شو. نور مو وخت نه نیسم د کتاب لوستلو ته مو رابولم،له دې سره په څنګ کې باید ووایم چې دا زما لومړنۍ هڅه ده، له تېروتنو به خالي نه وي،نو زه هم مخکې له مخکې له تاسو درنو لوستونکو ښښنه غواړم.س-پام توتاخیل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

فیسبوک

فیسبوک: څنګه یی چې له نومه ښکاري Face مخ او Book کتاب یوه ټولنیزه شبکه ده،چې هر څوک بغیر له کوم قید او شرط نظریات پکې شریکولی شي. فیسبوک یوه نړیواله ټولنیزه شبکه ده چې راجستر شویو کاروونکو ته اجازه ورکوي تر څو د خپلې خوښې پروفایلونه رامینځته کړي، عکسونه او ویډیو ګاني پورته کړي، پیغامونه واستوي او دملګرو،کورنۍ او همکارانو سره اړیکه وساتي... دا چې افغانستان ته په اوسنیو وختونو کې راغلی ده خو په ډیره کمه موده کې یی له حده زیات مینوال پیدا کړل او مشغول یی وساتل.

Facebook is a famous media in social media. People use it for different purposes, where users can post comments, share photographs, and post links to news or other interesting content on the web, chat live, and watch short-form video. Shared content can be made publicly accessible, or it can be shared only among a select group of friends or family, or with a single person.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فیسبوک کارونکي مختنی پوښتني او شرایط:

کله چې د فیسبوک پیژنیال یا ایدي جوړوئ او پرانیزیی ی نو لومړی له خپل ځان دغه پوښتني وکړئ.! آیا فیسبوک په څه نیت او مقصد جوړوئ او کاروئ؟ ۲- آیا فیسبوک به د یو مسلمان په صفت ددین اسلام او شریعت په اصولو برابر استعمال کړئ؟ ۳- آیا فیسبوک خو د خپل ځان او یا مسلمان په ضرر نه کاروئ؟ ۴- آیا دفیسبوک په کتلو خو خپل قیمتي وخت نه ضایع کوئ؟ ۵- آیا پر دې رسنۍ خو به فحشا،بد اخلاقي بی حیایی نه خپروئ؟ ٦- آیا فیسبوک کې خو د عامو ښځو او یا د مسلمانو خویندو تصویرونه نه پورته کوئ؟ ۸- آیا فیسبوک کې خو لوڅ بی حجابه،بی شرمه،بی حیا او ناروا عکسونه ویدیوګاني نه ګورئ؟ ۹- آیا پر فیسبوک خو غیرې اسلامي او اخلاقي پوسټونه،لایکونه او کمینټونه نه کوئ؟ ۱۰- آیا فیسبوک کې خو د مسلمان په صفت د اسلام مبارک دین او اساساتو توهین او سپکاوی نه کوئ؟ ۱۱- آیا د دی رسنۍ پر صحیح استعمال د ځان باور لرئ؟ ۱۲- آیا د فیسبوک په کتلو خو لمونځ نه پریږدئ؟ ۱۳- آیا فیسبوک خو د اسلام پر ضد او کفر په ګټه نه استعمالوئ؟ ۱۴- آیا فیسبوک خو د کرکي،نفرت او د خلکو تر منځ د جنګ او فساد زریعه نه جوړې؟ نو اوس که کوم مسلمان ورور تر نن ورځي پورې فیسبوک او انټرنیټ ناسم استعمالوې،نو رادی شی سرله نن ورځي دی الله (ج) ته توبه کړي او دخپل عبث وخت او ګناهونو عفوه دي وغواړي له دی سره دی په څنګ کې د خپل پیژنیال یا فیسبوک څخه چټلیات پاک یا ډیلیټ کړي که چیرې دا کار اونه کړئ ممکن ستاسو ددنیا اخرت د ورانولو سبب شي لکه څنګه چې د عمر (رض) وینا ده؛۔ تاسو له خپل ځان سره حساب وکړئ مخکې له دی چې د قیامت په ورځ حساب درسره وشئ.!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فیسبوک (دمخ کتاب) تاریخچه له ۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۲۰:

فیسبوک په کال ۲۰۰۳ کې د فاسیمش په نامه د یوی لوبی په څیر ژوند پیل کړ،چې د مارک زیکربرګ او د هغه ملګرې ایډوارد سورین لخوا جوړه شوې وه. دوې دواړو د امریکا په هارډ ورډ پوهنتون کې زده کړې کولي. فاسیمش یوه داسي لوبه وه چې ترسره کوونکو ته به یی دوه عکسونه وړاندی کیدل او د دوي ترمنځ به په عکس باندې مختلف ډوله نظرونه ورکول. نو یو کال وروسته (۲۰۰۴) د فبروری په څلورمه د نولس کلن مارک زیکربرګ دلیلي له خونی فیسبوک اوسنی ډوله شکل وموند او د هغه مقبولیت په چټکی سره وده وکړه .....په همدې کال د مارچ په لومړی نیټه د ستانفورډ،کولمبیا او ییل پوهنتونونو زده کوونکو ته اجازه ورکړل شوه تر څو دفیسبوک په سایټ کې ګډون وکړي او هر چا په اسانی نشول کولی چې فیسبوک ته لاسرسی ولري ځکه په لومړي دور کې فیسبوک دیو سایټ په شکل په انټرنیټ (دنړی په جال) کې کارول کیده چې مشریی زیکربرګ کوله. په همدې کال دجون په اوله دا شرکت دامریکا کلیفورنیا ایالت ته ځي او هلته په فعالیت پیل کوي او د ډسمبر په اوله په همدې یو سایټ کې یو میلیون فعال کاروونکي پیدا کوي. په کال ۲۰۰۵ د سیپټمبر په لومړی دعالی لیسو زده کوونکو ته اجازه ورکول کیږی تر څو فیسبوک سره یو ځای شي نو له همدی وجي د ډسمبر په اوله د سایت کاروونکي شپږ میلیونه ته رسیږي. او په کال ۲۰۰٦ د سیپټمبر ۲۸ مه فیسبوک د هر چا د ثبت اجازه ورکوي. همدارنګه په کال ۲۰۰۷ د مارچ په ۲۸ مه په مارک زیکربرګ تور پوري کیږي چې ده د فیسبوک دجوړولو لپاره د خپل همصنفی ایډوارډ څخه مفکوره غلا کړي! نو فدرال محکمه ددي معاملی د حل لپاره له دواړو لوریو څخه د ٦٥ میلیونه ډالرو په اخیستو دحل موافقه کوې. په کال ۲۰۰۸ د فبروری په نهمه فیسبوک د تنی یا پروګرام(App) په توګه معرفي شو. تر څو هر وګړی وکولای شی فیسبوک خلاص او وکاروي. نو اوس د نړی زیاتره وګړي د فسیبوک Application یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام په نصب سره اسانه د مخ کتاب کارولي شي. د پی سی(pc) نړیوالی مجلي په وینا،د جون په لومړۍ ۲۰۰۹ کال فیسبوک په متحده ایالاتو کې دټولنیزو شبکو په شمیر کې راغي،ځکه دامریکا دخلکو تقاضا دا وه چې فیسبوک باید په چټکو ټولنیزو شبکو کې شمار شي. په کال ۲۰۱۰ د اکتوبر په اوله دفیسبوک په پرده فلم خپور شو،یعنی په فیسبوک کې دویډیو خپرولو تڼۍ اضافه شوه. په کال ۲۰۱۱ کې هم نورو کلنو ته ورته په فیسبوک کې نوې زیاتوني راغلي تر څو خلک مشغول وساتي. ۲۰۱۲ د اپریل نهمه هم د نوښتونو خالي نووه،پدي کال فیسبوک اعلان وکړ چې د انځور اخیستلو ساحه یی پیرلي،یاده ساحه یی د انسټاګرام په نامه یاده کړه، پدي ساحه یا کاریال کې کاروونکي وګړي کولی شی خپل خاص تصویرونه په ښه او غوره کیفیت خپاره کړي. په همدي کال د اکتوبر په څلورمه فیسبوک میاشتني فعاله کاروونکو شمیر یو میلیارد ته رسیږي. په کال ۲۰۱۳ کې لیسکر اډوارډ سنوډن د NSA پرایزم پروګرام په اړه اسناد خپروي،سنوډن ادعا کوی چې NSA دفیسبوک او نورو انټرنیټی شرکتونو کاروونکو څارنه کوي. خو زیکربرګ بیا له یادي ادعا څخه انکار کوی چې دوي به همکاري ورسره کړې وي. همدارنګه په ۲۰۱۴ د فبروري اوله فیسبوک اعلان وکړ چې د ګرځنده پیغام رسوني لپاره یی وټساپ په ۱۹ میلیارده ډالرو پیرودنه وکړه،نو تر همدي کاله فیسبوک شرکت دوه پروګرامونه یا Apps وپیرل لومړی انسټاګرام او دوهم وټساپ چې اوس هم دواړه کاریالونه دفیسبوک برخي ګڼل کیږي. په همدې کال د جون په ولسمه څیړنو ومونډله هر هغه څوک چې منفی فکر ولری نو لږ څه منفی پوسټونه به تولید کړي،نو هغه خلک چې منفی منځپانګه لري هغه یی په منفی ګروپ کې شامل کړل،او هغه څوک چې مثبت فکر لری هغوي په مثبت کې شامل شول، له دي وروسته دفیسبوک شرکت وکولی شول چې دمنفی او مثبت فکر لرونکي په اسانه سره وپیژني. په ۲۰۱۵ د اګسټ په ۲۴ مه فیسبوک یو داسي پړاو ته ورسید کوم چې یو میلیارد کاروونکي په یوه ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ټولنیزې شبکې ته ننوتل،نو دا د فیسبوک شرکت لپاره ډیر د پرمختګ کال و. په همدی کال د فبروری په ۲۴ مه فیسبوک د خندا،واو،مینی او ناراض غبرګون بکسونه ور اضافه کړه تر څو خلک یی د پوسټونو په ځواب کې خلک کلیک وکړي. همدارنګه په ۲۰۱٦ او ۲۰۱۷ کلنو کې هم د فیسبوک کاروونکو په شمیر کې د پام وړ زیاتوالی راغی. او په ۲۰۱۸ د جون په ۳۰ مه دنړۍ په کچه فیسبوک 2,23 میلیارده میاشتني فعال کاروونکي درلودل،همدارنګه شرکت اټکل کوي چې هره ورځ 1,47 میلیارده فعاله کاروونکي لري. په کال ۲۰۱۹ کې د پراخي نړۍ څخه فیسبوک 2,38 فعال میاشني کاروونکي درلودل (MAUs) او د یاد کال په پرتله ۲۰۲۰ کې فیسبوک 2,74 بیلیونه فعال میاشتني کاروونکي جوړ کړه او له دی سره یی ورځ تر بلې زیاتوالی موند... مخکې له دی چې دفیسبوک راتګ په افغانستان کې وڅیړو،نو ښه به دا وی چې ووایو ټولنیزو رسنیو ته په افغانستان کې کله اجازه ورکړل شوه. افغانستان لږ تر لږه له پرمختیایی هیوادونو څخه دی،حال دا چې دلسیزو جګړو او د بهرنۍ پانګوالی نشتوالی هم لیدل کیږي. د افغانستان د اساسی قانوني له مخې دبیان ازادی د امتیاز وړ ده،او هر افغان حق لري چې د قانون له حکمونو سره سم د دولتي مقاماتو پرته موضوعات چاپ او خپاره کړي. په هر صورت د قانون نور حدود واضح دي! د اساسی قانون له مخې هیڅ قانون د اسلام سپیڅلی دین د عقیدې او احکامو مخالف نه وې. د ډلیزو رسنیو قانون ددی اصولو لپاره د خورا پیاوړي اطاعت لپاره په چټکۍ سره پاملرنه کیږي. د رسنیو قانون په افغانستان کې په کال۱۳۸۳ د قوس ۲۸ مه د ولسمشر حامد کرزی لخوا تصویب شو،چې د ملي مقننه قوی تاسیس د مخه په څلورو پراخو محتویاتو کټګوریو باندې بندیز ولګوه:۱ د اسلام او نورو دینونو په ضد خبر نه خپرول،د افرادو په اړه بد مرغه یا سپکاوی مواد نه خپرول،د افغانستان د اساسی قانون او جزا قانون سره مخالف دي. نو له کله راهیسی چې په افغانستان کې تلویزینونو،راډیوګانو او نورو ټولنیزو شبکو ته اجازه ورکړل شوه،د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد په کلتور د افرادو او قبیلو تر منځ تاو تریخوالی مخ پر زیاتیدو ده،او لدی سره په ځنګ کې مثبت سهولتونه هم راغلي تر څو خلک په اسانۍ دهیواد له حلاتو خبر شي.

دوهم فصل

انټرنیټ/ فیسبوک په افغانستان کې

مخکې له دی چې اصلي موضوع ته لاړ شو مهمه ده چې ټولنیزه رسنۍ (social media)وپیژنو. تعریف؛ د لغوي پلوه social په معنا د ټولنیز چې د society یا ټولني ستاینوم دی،یعنی هغه څه چې په ټولنه پوري مربوط وي او Media د Medium جمع حالت دی چې منځګړیتوب معنا لري.نو په ټوله کې ټولنیزه رسنۍ هغه وسیله ده چې مالومات او اطلاعات د یو فرد یا ټولني څخه نورو افرادو یا ډلو ته رسوي رسنۍ یا سوشیل میډیا بلل کېږي،چې راډیو،تلویزیون،اخبار،مجلو،کتابونو او انټرنیټ لپاره کارول کېږي. انټرنیټ په افغانستان کې: د لومړي ځل لپاره انترنیټ په افغانستان کې د پخواني ولسمشر حامد کرزی دفتر لخوا په ۲۰۰۲ کال کې په کار پیل وکړ. مخکې له دی په انترنیټو شبکو بندیز وو ځکه د طالبانو حکومت پدې باورې و چې له دی لارې غیري قانوني او اسلامې ضد مواد خپروي. وروسته د کرزی له دفتر څخه انترنیټ د کابل پولیټیکل پوهنتون ته د کاروني اجازه ورکړل شوه. او په کال ۲۰۰۳ تر هوایی ډګر پوري ورسید چې پدي وخت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د پنځو فعالو خدماتي شبکو څښتن شو. د یو څو کلنو په تیریدو وروسته فیسبوک په افغانستان کې په فعالیت پیل وکړ،داسی اټکل کیږي چې فیسبوک په ۲۰۰۶ کې په کار پیل وکړ،په لومړیو کې خاصو وګړو فیسبوک ته لاسرسی درلود،خو په چټکۍ سره یی کاروونکو وده وکړه. اوسنی حکومت هم انټرنیټ د هیواد لپاره د ودي او پرمختیا یوه مهمه سرچینه ګڼي،پدی باور دي چې ای سی ټی ICT به وکولی شی د زیانمن شویو ډلو فرصتونه رامنځ ته کړي او بازار ته د بیوزله کلیوالو لاسرسی ښه کړې. ICT د انټرنیټ د معلوماتو یوه پرمختیایی څانګه ده. او په کال ۲۰۱۲ کې د افغانستان دننه 3G یا چټک انټرنیټی خدمتونه د مخابراتو ټولو لویو شرکتونو لکه اتصالات،ام ټی ان، روشن، سلام او افغان بیسیم فعال کړل تر څو هیوادوال په چټکۍ لټون وکړي. ټولنیزي رسنۍ لاهم په افغانستان کې د خپل نفوذ په حالت کې دي، د ټولنیزو رسنیو شته کاروونکي د افغان نفوس نږدي ۹٪ استازیتوب کوي. دوي پخپله فزیکي دی او په فیسبوک تمرکز کوي، کاروونکي یی په لویه کچه ځوان ښاری او تحصیل شوي دي. په افغانستان کې د انټرنیټ لاسرسی او کارول تقریباً ۱۲٪ نفوس ته رسیږي،نو د ټولنیزو رسنیو اساسی خنډ لا تر اوسه پاتي دی. د پورته نیټی او شمیري له مخی ۹۵٪ کاروونکي د فیسبوک ایډی یا پیژنیال لري. ټولنیزي رسنۍ د لومړنۍ شخصی شبکي پراختیا او د معلوماتو لاسته راوړلو دویمه سرچینه ده.

فیسبوک ته د افغان میرمنو لاسرسی:

☜ سمیرا حمیدی لومړنۍ افغان میرمنه

وه چې په کال ۲۰۰۹ کې یی د فیسبوک شخصی اکاونټ جوړ کړ،چې پدی سره د افغان میرمنو لومړۍ د بی حجابۍ قدم په ټولنیزه رسنۍ کیښودل شو. سمیرا وایی دا ډیر ستونزمن کار و چې افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمني دې په فیسبوک کې ګډون وکړي،زیاته یې کړه چې زه د ۳۵ افغان میرمنو د حقونو کمپاینونو لپاره د سلاکارۍ په توګه کار کووم.اوس نو زیات شمیر ښځې بې له کومې وجې په فیسبوک کې په ازاد او سپین سترګۍ ډول فعالیت کوي! نو موږ افغان لیکوالان له افغان ښځو غواړو چې نور د غرب په چټلو دسیسو مه غولیږئ او خپل ځانونه مو له دې پلیتو آلو خوندي وساتي تر څو راتلونکی کې درته خنډ جوړ نشی. دا فکر مو له ذهنه اوباسي چې ولې نوري میرمني له دې پدیدو څخه برخمني دی،دوي اصلاً غولول شوی دي تر څو تاسی وغولوي. ټول کفري هیوادونه د امریکا په مشرۍ چې په افغانستان کې میشت دي،غواړې هغه مسلمانی افغان میرمني چې په کلیو او بانډو کې ژوند کوې د ټولنیزی رسنۍ(فیسبوک،ټویټر،یوټیوب) له لارې تر نورې کفری او اسلامی نړۍ پورې ددوي بې حجابی او عکسونه ورسوي. لکه څرنګه چې امریکا ځانګړې فیسبوک پاڼې یا ګروپونه جوړ کړي چې ددی لاری دوي غواړي افغان یا د نورو اسلامی هیوادونو میرمنې بازارونو ته رامایلي کړي.! د مثال په ډول USA for Afg women USA for Iran USA Embassey in Kabul پدغو فیسبوک پاڼو کې چلوونکي د ایران او افغانستان د ښځو پر ضد نشرات کوي!یعنی که چیرته په پورتنیو هیوادونو کې کومه ښځه د سر پړونی ایسته کړي نو دوي که د هری لاری څخه وی ددی میرمنی عکس را اخلی او پوسټ کوي یی تر څو نوري میرمنې دیته وهڅوی چې خپل اسلامی او افغانی کلتور له سره لرې کړي. نو ښه به دا وی چې افغان میرمني له فیسبوک،ټویټر او یوټیوب څخه ځانونه لرې وساتي!ځکه فیسبوک زموږ په لاس کې نده او په ډیرې اسانۍ د فیسبوک کمپنۍ او کفار کولی شی ستاسو شخصی معلومات په نورو انټرنیټی سایټونو کې نشر کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فیسبوک منفي او مثبت اړخونه:

اوس خو نو ټول مسلمان فیسبوک کاروونکي پدی پوه شول چې فیسبوک کې بغیر اختیاري هم لوڅ او بربنډ عکسونه،ویډیوی او عامه فحشا لیدلی شي؟! اوس خو نو ټول مسلمان فیسبوک کارونکي نارینه او ښځینه \ په دی پوه شول چې د ځینو مسلمانو ښځو مکمله حیا او دځینو مسلمانو نارینوو مکمل اخلاق او غیرت له منځه ولاړل؟! اوس خو نو ټول مسلمان فیسبوک کارونکي پدي پوه شول چې فیسبوک دګتې سره سره فکرې او دماغي ناروغي هم رامنځته کوي؟! اوس خو نو ټول مسلمان فیسبوک کارونکي پدې پوه شول چې فیسبوک کارونه مو ځانی زیان سره سره اقتصادی زیان هم مجبور کوي؟! اوس خو نو ټول مسلمان فیسبوک کارونکي پدې پوه شول چې مسلمانان په ۱۰۰٪ کې ۷۰٪ اختیاری فیسبوک په غلطه طریقه استعمالوې او ۱۰٪ یی بغیر اختیاري په غلطه استعمالوې او ۱۰٪ یی د ډیر ځان کنټرولولو سره سره فیسبوک ددعوت او اصلاح په صورت استعمالوې او ۱۰٪ یی د تجارت یا بل ضرورت لپاره استعمالوې.! اوس خو نو ټول مسلمان فیسبوک کارونکي پدې پوه شول چې په بهرنیو هیوادو باالخصوص امریکا کې امریکایان فیسبوک په ۲۴ ساعته کې یونیم ساعت استعمالوې؟! نو محترمو لوستونکو! پدې هم پوه شولو چې فیسبوک د ګټې د تر لاسه کولو سره سره زیات تاوانونه هم لرې نو څه کول پکار دي؟! زه وایم راشي لومړی ځان اصلاح او ورپسي ماو تا خو په فیسبوک روږدي شوې یو نو کوشش به وکړو چې پر صحیحه طریقه یی لږ څه استعمال کړو، مطلب ګټوري اصلاحي،روغتیایی،معلوماتي،اسلامې او لږ څه تفریحي لیکنې د اصلاح او د الله (ج) د رضا او د ټولنې د خدمت په نیت پکې خپري کړو تر څو نور یی ولولی او عمل پرې وکړي.! که کوم مسلمان ورور یا خور د فیسبوک پر غلط استعمال مو ولید یا خبر شوو، ددي پر ځای چې هغه ته تشویقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څرګندونه(کومنټ) پریږدو یا اصلاحی کومنټ ورته پریږدو او بیا به هغه په ښه اخلاقي طریقه وپوهاوو او اصلاح به یی کړو تر څو هغه هم ښکلي نشرات ولري. وما علیانا الاالبلغ المبین.

☜ **د فیسبوک ګټې (Facebook Benefits) :**

نه یوازې دا چې وړیا دی بلکې د خبرو اترو تر ټولو غوره لار ده چې په وسیله یی پیغام لیږل،ویډیویی زنګ وهل ،د انځورونو او ویډیوګانو پورته کول بی له کوم اضافی لګښت. فیسبوک بی له کوم خنډ او ځنډ موږ د نړۍ په ګوټ ګوټ کې له ملګرو او دوستانو سره نښلوي. نن سبا د هر ځای خلک له فیسبوک سره بلد دي، دا بلدتیا موږ ته دا موقع راکوې چې د نورو هیوادونو له کلتور رسم او رواج سره بلد او په او په هیواد کې یی مخنیوې وکړو خو البته موږ نه یو توانیدلی چې ددی فکري جګړې مخنیوی وکړو، فیسبوک د هغو ملګرو پیدا کولو او د ملګرتیا د ژوندي ساتلو اسانه او هوسا آله ده،

ـ انسان کې مثبت تغیرات راوستل که په ښه طریقه وکارول شي.

- د ډیرو بیسواده کاروونکو د املا زده کولو سبب شوی دی.

- انلاین تجارت چې یوه ښه او دوه اړیخیزه ګټه ده.

- خلکو ته د باورې سرچینو څخه د خبرونو رسوول.

- د بیان ازادۍ تر ټولو غوره وسیله او وسله.

- د فیسبوک راتګ او او دانټرنیټی شبکو راتګ سره د بیان ازادۍ ټول محدودیتونه له منځه لاړل.

- له لرې هیوادونو څخه د دوستانو او ملګرو سره په کمه بیه اړیکه نیول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په کم وخت او کمه بیه د اسنادو او نورو مالوماتو لیږدول.

- په سمه او غره کې د رادیو او تلویزیون په نشتون کې د فیسبوک کارول او هر ډول خبر په تصویری او شننیز ډول تر لاسه کول. ..له دی پرته نورې ګټې هم لري چې خلک د فیسبوک کاروني پر مهال ترې برخمن کېږي.

☜ **د فیسبوک زیانونه (Facebook Abortion) :**

فیسبوک هغه وخت زموږ په زیان تمامیږي چې مونږ خپل ارزښتناک وخت ضایع کول غوره کړو،فیسبوک د ځینو خلکو لپاره اعتیاد ناروغي ده چې د سیګرټو یا بلی نشي په څیر پرې روږدي شوې وي، څېړنو ښودلي چې د فیسبوک پر کاروني روږدي کیدل د الکولو او سیګرټو د عادت او اعتیاد څخه هم بد دی،دا ټولینزه رسنۍ ممکن د حسادت سبب شي او دمنفي رقابتونو لپاره زمینه برابره کړي دا هم کیدای چې د افرادو د شخصي ژوند د رازونو،عکسونو او ویډیوګانو د افشاء سبب وګرځي، فیسبوک د مخامخ اړیکو د کمترۍ او د مجازي اړیکو د زیاتیدو سبب کېږي. فیسبوک کې جعلي حسابونه(IDs) جوړول ډیر اسانه دی چې خلک دغه ډول حسابونه یا ایډیاني زیاتره د هغو خلکو د ځورولو او رټلو لپاره کاروي چې دوی یی نه خوښوي،په پایله کې رټل شوی خلک خوابدي کیږې تر دی پورې چې ځیني یی ځان وژنه هم کوې هغه که د هرې لارې وې. فیسبوک کې په زیاته پیمانه ګروپونه او پاڼې دي چې نورو دینونو او مذاهبو ته پکې خلاف ښکنځلي او مقدساتو ته یی سپکاوی کوي،د نورو قومونو عناناتو او کلتور ته سپک نظر خپروي او خلکو ته یی بد معرفي کوي،لکه په تیرو وختونو کې امریکا، اسرائیلو او نورو کفري هیوادونو د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد(ص) په ضد نشراتی پاڼې او ګروپونه جوړ کړې و چې اسلامی مقدساتو او پیغمبرانو ته به یی پکښی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپکاوې کوه،چې دا ډول کار په نړیواله شبکه کې د خلکو د منلو وړ ندي، له خپلو ادرسونو څخه د دروغو خپرول او خلک په تشویش کې اچول تر څو یی ذهنی تفکر ور خراب کړې. نو هر هغه څوک چې فیسبوک کاروې باید په اړه یی کافي اندازه مالومات ولري.

فیسبوک ته تل په لاندې اهدافو ننوځې: لومړی خپله څه زده کړې او نورو ته څه ور وښایاست،څه چې حق وې هغه ولیکئ،د حق په ویلو کې د چا پروا مه کوې،د ظالم په مقابل کې له همدې رسنیو څخه غږ پورته کړې، هغه څه ولیکې چې د الله(ج) په حضور کې پرې پښیمانه نه یاست،د حق پلوې وکړې باطل ته چکچې مه وهې یعني لایک او کمینټ د هغوی په خرابو او باطلو څړونو مه کوې، کومې رسنۍ چې دغرب تر تاثیر لاندې دې او یا هم د هغوې مستقیم ملاتړ ورسره وې هیڅکله یی په خبرو او نشراتو بارو مه کوې، د مقابل لورې نیوکه واورې او د ښکنځلو پر ځای په سړو مغزو ځواب ورکړې اقلاً ته په قلم د یو شخص نمایندګې کوې، د لایک او کومینټ لپاره هیڅ هم مه لیکه ځکه هیڅ هم په لاس نه درځی، دلادینه خلکو لیکنه مه خوښوې مه خرګندونه پرې کوې په داسی حال چې په ځړول شوې موضوع کې پوهه ونه لرې ځکه ددې لارې هغه لادینه شخص دیته مایل کیږې چې لادینه او پوچ پوسټونه(څړونې) نورې هم وکړې.

د انټرنیټ (نړیوال جال) په اړه د یو عالم خپل زوې ته څو نصیحتونه: ګرانه زویه ټولنیزې شبکې لکه:فیسبوک، ګوګل، ټویټر، یوټیوب او واټساپ دا داسی بحرونه دې چې د خلکو اخلاق ی ډوب کړل! ان ډیر باحیا او با عزته خلک ی په سپکو سپک کړل نو ددې شبکو له افراطې(زیاتې) کاروني څخه ځان وساته،کله دی چې د کارولو اراده وکړه نو بیا د ځان څخه د شاتو مچۍ جوړه کړه،په ګل ګل شیانو ګرځه! له بدو نشراتو، غلطو پاڼو او اړیکو ځان وساته؛ګرانه زویه کله دی چې انټرنیټ کاروه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ځان څخه مچ مه جوړوه چې په ښو او بدو دواړو ګرځي چې په ځان خبر هم نه وي او مرضونه له ځان سره انتقالوي. ګرانه زويه! انټرنيټ د يو لوی بازار په څير دی ځوک پکې وړيا څه نه خرڅوي خامخا يی بيه غواړي يعنی ځوک غواړي چې ستا اخلاق خراب کړې،ځوک غواړي چې ستا فکر او نظر خراب کړي،ځوک بيا د شهرت تږي دي،خو ځوک بر عکس بيا ښه خلک وي چې ستا اصلاح او رغونه غواړي نو د هر چا سره سودا په ښه سوچ او فکر کوه. ګرانه زويه! څه چې خپروې يا نشروې نو له خپرولو ی وړاندې شرعي حيثيت وګوره هسی نه د الله تعالی د قهر سبب وګرځي. **ګرانه زويه**: له مستعار(پټ نومي) ايډيانو څخه ځان وساته ځکه دوي پخپلو ځانونو اعتبار نه لري څه به خلک باور ورباندې وکړي له خلکو به پټ شي خو له الله عزوجل به څنګه پټ شي هغه په پټو او ښکاره شيانو باندې پوهه لري. ګرانه زويه: زه په تا ډير ويريږم هسی نه د انټرنيت بحر دی غرق نکړي او د حرامو او شهواني ويډيوګانو په کتلو روږدی نشۍ، که دی حالت ته ورسيدي نو بيا د انټرنيټ نړی څخه داسی وتښته لکه د زمری د حملي له ويري چې خلک تښتي، کنه نو بيا به دی ځای جهنم او الله(ج) ته به شرمنده يی. ګرانه زويه: د شيطان دوه ډير مضر داموونه دي لومړی غفلت او دوهم شهوت او د انټرنيټ افراطي کارولو پايله په همدې دواړو مرضونو تماميږي نو پوه شه!چې انټرنيټ ستا د خدمت لپاره دي نه د غفلت لپاره نو کوښښ وکوه چې ته انټرنيټ وکاروۍ نه دا چې انټرنيټ تا وکاروۍ،بايد تا اباد کړي نه دا چې تا ونړوي،د ځان لپاره ی دليل جوړ کړه،داسی نه چې ستا په خلاف حجت او دليل وګرځي،يالله ته شاهد اوسه چې ما خپل مسوليت ادأ کړ.!<u>وما علينا اِلاالبلغ المبين</u>

په فيسبوک کې څنګه ښه نقد کولی شو!؟ ليکنه عبدالهادی حماد صيب: ممکن يو ځوک له ګناه خلاص شی او بل د ازار خلاص شی. درنو ويونکو! په فيسبوک کې حتماً مختلف شيان ليدل کيږي ځيني د کتونکی خوښ وې او ځينی ناخوښ وې،ځيني خوشاله کوونکي وې،ځيني دومره دردونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي چې بيخی انسان هيجانی کړي، د هرې ليکنې په ليدلو عکس العمل ندی په کار بلکې ګټه کول په کار دي څکه مقابله ګټل دي ته نه ويل کيږي چې مقابل لوری غوره کړي بلکې مقابله ګټل دی ته ويل کيږي چې ګټه وکړي او ګټه په فکر کولو او مناسبه لاره اختيارولو کې ده. هغه ليکنې چې د کتونکي خوښی نه راځي د هغوي په اړه د هرکس ديني او انساني مسوليت: کومه ليکنه چې ستا خوښه رانغله خامخا کومه خبره شته،يادا چې خبره بيخي غلطه ده او د هغه کس مطلب همدا دی چې دا غلطه خبره نشر کړي يعنی ناسم کس دی،يا دا چې ته سم پرې پوه شوی نه يی تعبير ی تا غلط اخيستی دی يا ی د ناپوهۍ په وجه دا خبره کړي،نو اوس ستا دينی او انساني مسوليت دادی چې لومړی ښه ورته متوجه شئ او ښه ځان پرې پوه کړئ،که پوه نشوئ شخصي پيغام ور واستوئ چې هغه دی په مطلب پوه کړي،که د هغه مطلب صحيح و هغه ته ووايه چې د مقصد الفاظ دی ښه روښانه کړه،که هغه صحيح نکړه نو په تعليق کې ورته وليکه چې زما ددغه ورور مطليب داسی دی،که پوه شوی چې دده مطلب غلط دی خو په ذات کې دی خپله سم دی او د ناپوهۍ په وجه يی دا کار کړي،نو لومړی دعوت ورته وکړه که پخپله خبره کلک ودريده ستا ورور دی توهين ی مه کوه په تعليق کې ورته وليکه يا پر خپله صفحه باندی وليکه چې دا کس صحيح انسان دی خو د بی علمۍ په وجه باندی ی غلطه خبره پوسټ يا خپره کړي او که پوه شوی چې پوسټ ی غلط کړي دی او دوی هم غلط کس دی نو د هغه مطلب په ښايسته الفاظو کې پر خپله صفحه يا اکونټ صحيح نشر او يا همداسی چوپ پآتی شه،هيڅ جنګ جګړه مخالفت او مقابله مه کوه ګوندې ستا خبرې يو وخت تاثير ورباندې وکړي اصلاح شي. تر ټولو بده خبره داده چې د هر چا خبره مازی ستا تر نظر بده راغله يو دم ورباندې ور غوزار شی هغه سپک کړي دا ددينی او انساني شرافت تکيا نده،که څه هم ستا دغه نقد پر هوښيارو خلکو تاثير نه کوې خو ځينې عام خلک ممکن ورباندې خطا شي،ممکن هغه صحيح

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرکوي خو ته نهورباند پوهيږي، حضرت محمد(ص) د مومن مسلمان يو حق دا ايښي دی چې مسلمان ورور به نه توهينوئ،نه به يې ازاروئ او نه به ی سپکاوی کوئ. تاسو فکر وکړي ضرر رسونکي حيوانات دوه ډوله دي:هغه حيوانات چې د نورو په ضرر کې خپلې ګټېويني لکه؛ليوه،زمری....او داسی نور چې دوي نورو ته تاوان د خپل نس د موړوالی په خاطر رسوي او که موړ وي بيا په چا کار نلري. دوهم هغه حيوانات چې نورو ته ضرر رسوي ګټه ی هم پکښی نه وي لکه مار او لړم. کوم کسان چې د ضرر جرړي جوړي شوی دي هغوي دي خپل مقام وپيژني هره ليکنه چې وګوري سملاسی دی ليکوال نه بی عزته کوي بلکې د خپلي اصولي طريقي څخه دي خپل مسوليت ادا کړي.

د خوښو شويو ليکنو په اړه د کتونکي مسوليت: محترم کتونکيه! دا خبره ښه واوره چې هره ليکنه ستا خوښه راغله دا يقيني نده چې هغه به خامخا ښه ليکنه وي بلکې ته خپله خوښه د حق معيار مه جوړوه بلکې د خوښي معيار حق جوړ کړه ځکه که ته ناسمه ليکنه خوښه او تايئد کړئ ممکن په هغو کسانو کې شامل شئ چې شهادت الزور والا دي،شهادة الزور والا رسول الله(ص) سخت غندلي دي يعني په ناحقه شاهدي ويونکي،سره ددی چې په اسلام کې ی منع شوي ده،د ناسمو ليکنو تايئد د ټولنی سره ستر خيانت دي،ستاسو يو کميټ يا لايک ممکن ستا د کبيره ګناه سبب جوړ شي،هره ليکنه دی چې خوښه شی هغه نشر کړه او وي ستايه خو ادبي غلا مه کوه يعني دا چې کله دی نشروله د ليکوال نوم ورسره ذکر کوه! که يې ذکر نکړئ خلک ی پيژني بيا پر تا اعتماد نکوئ.!

د فيسبوک(مخ کتاب) تاوان۲: زياتره هغه ورونه او خويندي چې په پوهنتون او مکتب کې زده کړې ترسره کوي ډير د سوشيل ميډيا تر اشغال لاندي او ډيره کارونه ی کوي او ارزښتناک وخت بی ځايه ضايع کوي حتاء ما داسی شاګردان هم ليدلي چې ښوونکی درس تدريس کوې او دوي په خيالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړۍ یعنی فیسبوک کې مصروف وي،نو معمولاً باید د پوهنتون او مکتب شاګرد له فیسبوک او نورو کاریالونو څخه لرې ځانونه وساتي او کارونه یی باید دقیق او معلوم وخت ولري،هیره دی نوي چې د افغانستان وګړي له دی هر څه سره نوي دي نو ډیر احتیاط په کار ده تر څو مو هیواد د فکري یا انټرنیټي جګړي ښکار نشي لکه څنګه مو چې اوس ورته د ښکار زمینه برابره کړي او هیواد مو د سوشیل میډیا په دروغجنو پردو پټ ده،دلته په افغانستان کې د فیسبوک زیاته سلنه له خرافاتو ډکه ده نه له معلوماتو. ډیری افغانان چې فیسبوک ته ننوځي لیکي؛دوستانو سهار پخیر،ماښام پخیر،چیرته ورک یی،ما اوس چای وڅښه،ما اوس ډوډۍ وخوړله،زه فیسبوک کې مین شوی یم،نن زه پول نیشه یم،زړه مي تنګ دی،مجرد یم او دیته ورته نورې زیاتي بی ګټي جملې چې دا ټولي لیکنې پر فیسبوک د هغو خلکو دی چې دماغي ستړیا لری او نشی کولی چې زیات څه ولیکي یا ولولي حال دا چې سوشیل میډیا ی ددی مرض د لازیاتوني سبب کیږي. نو که چیرته ددی پر ځای دوه خبرې د اسلام،دین او نصیحت ولیکئ یا یی هم راکاپي کړي او نشر یی کړي نو هم به ی ثواب وي او هم به یی نورو ته ګټه رسیدلي وي او هم به خدای(ج) او رسول تري خوشاله وي.

فیسبوک لکه بازار؛هر څوک پکښی ګډون کوي خو خوشبخته دی هغه څوک چې یو انصافداره خرڅونکی پکښی ومومي تر څو ښه څه تر لاسه کړي،که تاسو فکر وکړئ بازار کې هم مشتریان تر خرڅونکو ډیر وي،همداسی د فیسبوک کتونکي تر لیکونکو زیات وي،نو پر همدي بنیاد مو اند او نظر ستاسو لپاره داده که وخت ولرئ نو هڅه وکړي چې یو داسی څه خپاره کړئ چې ټولنی ته ګټه وکړي،هیڅکله د چا دتوهین کوښښ مه کوئ ځکه هر څه چې ته لیکئ دا کم از کم زرګونه خلک او کاروونکي ویني،نو که خدای مه کړه دا له حقیقت څخه لیري وي،نو په اخرت کې به ی ته هم حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوئ او ممکن دلته هم د شخړې لامل شی. بله دا چې د هر سوشیل میډیا کارونکی ځړوني یا نشرات معلوم وې هغه دا چې یاهم...

- اسلامي لیکنې

- معلوماتي

- ساینسي

- اجتماعي

- سیاسی

- شعر او ادب

- روزنیزې

- خبرونه او راپوړونه

- تنقید او تحلیل

- ذهنې او اسلامی سوالونه.

نو که موږ او تاسو د ځان لپاره یو خاص مسیر ولرو همیشه به مو ملګري او الله(ج) راضي او خوشاله وي. نیت مو باید په فیسبوک کې د ځان شهرت نه وې بلکې اسلام او ټولني ته خدمت وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیسبوک او اخیرت: هر کله چې یو کس په فیسبوک یا نورو ټولنیزو شبکو کې ګډون کوي او خپل پیژنیال جوړوي،نو دا پیژنیال ددوي د ښو او بدو څرګندونه کوي او همدارنګه دا ددوي د ژوند او اخرت راتلونکی ټاکي،که چیرې فیسبوک کارونکی ښي لیکنې یا پوسټونه کوې چې د اسلام، دین او ټولنې د اصلاح لپاره وي نو هر څوک دده لیکنې خوښوي ځکه دا په واقیعت کې دوي اسلام او ټولنې ته خدمت کړې،که څوک وغواړي د یو فیسبوک کارونکی اخلاق،ملګري،کورنۍ او د ژوند کړه وړه یې وپیژني نو دا ډیره اسانه ده اوس ژر تر ژر یې د فیسبوک اکونټ(پیژنیال) ته ی ځي او په اسانۍ سره ی تعرف پیدا کوي. همدارنګه دا د نړۍ مسلمانانو لپاره ښه چانس ده تر څو د انټرنیټی او فیسبوکي خدماتو له لارې اسلام او اسلامی قواعد تر کفري نړۍ پوري ورسوي،ځکه دا یوه ازاده رسنۍ ده چې په اسانۍ سره کولی شو اسلام ته پرمختګ ورکړو هغه که د نړۍ په هره ژبه کې وي موږ و تاسو باید د اسلامی قواعدو د ودې لپاره ځړوني(پوسټونه) وکړو تر څو خدای او رسول راځخه راضي واوسي او په اخرت کې مو هم غاړې خلاصې او شرمنده نه یو. هسی هم دا فرصت موږ ته کفارو خپله په لاس راکړې،یعنی فیسبوک او انټرنیټ ی د خپلو اهدافو لپاره راجوړ کړل او ډیر څه یی تر لاسه کړل،خو البته اسلامی امت تر اوسه خپل اهداف ندي پیژندلی ځکه خو تر اوسه د فحاشۍ په اهدافو پسی ګرځي چې هغه هیڅکله هم نه پوره کیږې،دا هغه شیان دي چې اسلامی امت یی ښکار شوي،دغه ټولې ټکنالوجۍ له اوله د اسلامي اُمت په لاس کې وې خو دوي تر اوسه پدی اونه توانیدل چې یو څه اختراع کړو،دا چې انټرنیټي تکنالوجي هم کفارو راجوړه کړه خو اوس هم موږ نشو کولی چې تر هغوي اسلامي لیکنې د همدې لارې وورسوو، په ننی عصر کې که د افغانستان اسلامی امت ته وګورو زیاتره برخه ی ډیر وخت په فیسبوک کې عبث

(c) ketabton.com: The Digital Library

فحاشۍ او د اسلام ضد مواد خپروې دا د دوي د اخیرت په خرابوالي دلالت کوي،دوي په پیسو ځانته دوزخ لټوي،لکه څنګه چې صحیح حدیث ژباړه هم ده (ټول عبث شیان حرام دي) نو فکر وکړي د حرامو تر سره کوونکو ځای دوزخ نده،نو پر همدې بنیاد چې ژوند او اخرت مو جوړ شی کوښښ به وکړو چې اسلامی،ادبی او اصلاحي ځړوني وکړو، تر څو بد عمله او ناپوه وګړي ستاسو له لیکنو متعثره شي او که چیرته تاسو پر فیسبوک موزیک یا سندرې نشروي نو دا په یقیني ډول پاتي کېږي او کله هم چې د همدې رسنۍ کارونکي یی ګورې تاسو به یی تر اخرته سزا وینۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم فصل

عمومي مالومات

لکه ښتګه مو چې مخکې وويل چې فيسبوک يوه ټولنيزه ويب پاڼه د چې په ۲۰۰۴ ميلادي کال د مارک زوکربرګ او هاردورډ پوهنتون کې ی د کوټې ملګرې په مرسته جوړ او په لوبيز ډول يې په کار پيل وکړ. د فيسبوک همدې موسسينو په لومړيو کې د ددې ويب پاڼې غړيتوب يوازې د هارورډ پوهنتون په زده کونکو پورې ځانګړی کړی وو،چې وروسته يې نورو پوهنتونونو او دولتي اداراتو ته پراخوالی ومومه چې اوس عام ده، نن ورځ فيسبوک د نړۍ يوه لويه ټولنيزه شبکه ده چې په ټوله نړۍ کې له دوو ميلياردو ښخه زيات کاروونکي لري.

پوهان څه وايې!: که څه هم په لسګونه ميليونه کسان هره ورځ لږ تر لږه يو ځل د فيسبوک پاڼې ته ننوځي خو ددې جهاني شبکې په اړه مالومات نه لري! پوهان وايی چې د فيسبوک او ګوګل په ښير پاڼې د کاروونکو په اړه ددوی د مور، پلار،د کورنۍ غړو،نږدې ملګرو او حتاء د پوليسو په پرتله ښو برابره زيات مالومات لري نو له همدې وجې د فيسبوک او ګوګل نه ويره په کار ده.

۱- ستاسی په اند د نړۍ ښومره کسان فيسبوک کاروي؟ د وروستيو شميرو له مخې هره مياشت شاوخوا ۲ ميلياړده انسانان فيسبوک په فعال ډول کاروي،پدې ډول که چيرې فيسبوک يو هيواد وای نو د چين نه وروسته به يې د نړۍ له ټولو ګڼ ميشتي هيواد نوم خپل کړی وای،دا ځکه چې يواځې ۳۰ ميليونه يې مړه يا وژل شوي دي او په فيسبوک کې ی اکونټونه يا پيژنيالونه فعال دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- که چیرې فیسبوک وتړل شي څه کېږي؟ د اوس لپاره د فیسبوک پاڼې تړل کیدل امکان نه لري،ځکه چې حتاً ددي شرکت مشر مارک زوکربرگ هم ددي صلاحیت نه لري! د یوي تخنیکي ستونزې په پایله کې د فیسبوک دپاڼې موقتي تړل کیدل کیدای شی دي شرکت ته په میلینونه ډالره مالي زیان رسوي له دی سره د فیسبوک پاڼې تخنیکي ستونزو له امله د تړل کیدو پر مهال هره دقیقه کې ۲۵ زره ډالره زیان کوي. اوس تاسي فکر وکړي چې دا سایټ څومره گټه کوې.

۳- آیا د فیسبوک ناروغۍ په نامه مو څه اوریدلي؟ په امریکا، چین او یو شمیر زیاتو نورو هیوادونو کې د رواني ناروغۍ پوهان اوس فیسبوک د اعتیاد یا رواني ناروغۍ په کشف سره همغږې دي، په یو شمیر هیوادونو کې د فیسبوک ناروغۍ د درملني لپاره حتاً ځانگړي مرکزونه هم جوړ شوي تر څو یې تداوې وکړي.

۴- که یو څوک مو په فیسبوک کې د ملگرو له لیست څخه وباسي څه کوئ؟ په نړۍ کې تر اوسه پوري لسگونه کسان د ملگرو له لیسته د نورو د ویشتلو له امله وژل شوې دي ،حتاً ښکنځل بد رد ویل او د امکان په صورت کې مخامخ جنگ کول عادي کار بلل کېږي.

۵- آیا د فیسبوک او شخصي ژوند تر منځ پرده کش کولای شو؟ د فیسبوک پاڼه ددي توان لري چې کاروونکو په اړه ټول محرم مالومات په اسانۍ سره نشر کړي،حتاً که چیرته تاسي په فیسبوک کې د خپلي پاڼې څخه وتلی هم یاست،د بیلگې په ډول په موبایل کې د گیم وهلو پر مهال ستاسی مالومات په فیسبوک کې نشریږي، ځکه هر گیم د فیسبوک کارونکې دجاسوسۍ لپاره اچول شوي، ددي ښه بیلگه د **candy** په څیر د گیمونو د بلنې لیږلو پر مهال په غیرې مستقیم ډول له نورو سره ستاسئ د معلوماتو شریکول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦- آیا کله مو په فیسبوک کې ملګري لټولي؟ په فیسبوک کې کاروونکي هره ورځ یو میلیارد ځله د خپلو ملګرو،پاڼو،ګروپونو او نورو کسانو د موندلو لپاره لټون کوي،پدي اړه مالومات هم د فیسبوک دشرکت په مرکز کې ثبتیږي.

٧- تاسو په ورځ کې څو پوسټونه (ځړوني) کوئ؟ څه موده وړاندي یواځي په ٢٠ دقیقو کې یو میلیون او ٨٥١ زره پوسټونه پر فیسبوک نشر شول! دا شمیر د هیوادونو دسیاسی او ټولنیزې اجندا په اساس ځیني وخت بدلون مومي.

٨- آیا پر فیسبوک هره ورځ انځورونه خپروئ؟ څه موده وړاندي یواځي په ٢٠ دقیقو کې دوه میلیونه او ٧١٦ زره انځورونه خپاره شول چې دا شمیر د هرې ورځي په تیریدو سره بدلیږي.

٩- آیا د فیسبوک د پاڼي(دفیسبوک شرکت) هیک کول امکان لري؟ د نړۍ د یو زیات شمیر سایټونو هیک کول لوی جرم دی. خو که چیري څوک وتوانیږي چې د فیسبوک پاڼه هیک کړي نو ددي اداري لخوا ورته ستره جایزه ورکول کیږي.

١٠- پر ورځ کې په فیسبوک کې څومره وخت تیروئ؟ په نړۍ کې د فیسبوک کاروونکي په اوسط ډول له ٣٠ څخه تر ۴٠ دقیقو پوري وخت د فیسبوک په کارولو تیروي، دا موده د هیوادونو په پرتله توپیر لري د بیلګې په ډول په امریکا کې د فیسبوک کاروونکي هره ورځ ۵٠ دقیقي وخت په فیسبوک کې تیروي.

- د فیسبوک ګروپ: د فیسبوک ګروپ په وسیله کولی شو له ځانګړو خلکو(کورنۍ،ملګرو،ټولګیوالو او کارونکو) سره یو ځای و اوسو. د فیسبوک ګروپ بیل شوی تش ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې معلومات،انځورونه،اسناد او پیغامونه کې شریکولی شو،زده کونکي کولی شي د فیسبوک ګروپ څخه په ګټې اخیستني خپلې زده کړې پر مخ بوزي یعني هغه کورنۍ دندي او پروژي چې ورسپارل شوې یاهم د ازموینو په اړه له یو بل سره معلومات شریک او له خپلو ښوونکو سره مشوري وکوې.

- **فیسبوک پاڼه:** فیسبوک پاڼه د تجارت،ادارو او برانډ لپاره کارول کېږي تر څو د پنځو زرو څخه پورته وګړو سره په اړیکه کې و اوسې. نن سبا د هر ځای خلک له فیسبوک سره بلد دي، دا بلدتیا موږ ته دا موقع راکوې چې د نورو هیوادونو له کلتور رسم او رواج سره بلد او په او په هیواد کې یې مخنیوې وکړو خو البته موږ نه یو توانیدلی چې ددی فکري جګړې مخنیوی وکړو، فیسبوک زموږ د احساساتو او هغه څه چې زموږ په ژوند کې پیښیږي لکه خوشالی،خاطري،لاسته راوړني،خواخوږې اوخپګان له نورو سره دشریکولو اسانه لار ده. فیسبوک پاڼه او ګروپونه چې ورځ تر بلې مشهوریږي د ادارو او شرکتونو یا هم د خاصو خلکو د اعلاناتو لپاره تر ټولو مناسب ځایونه دي او ددی پرمټ کولی شي د خپلو بیلابیلو تولیداتو په اړه له خپلو مینه والو سره په اسانۍ مالومات شریک کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټيکنالوجيکې توکو ځيني ستري کمپنۍ په يوه دقيقه کې څومره ګټه کوې؟

که څه هم ددي سترو کمپنيو ګټه دهرې ورځې،اوونۍ او مياشتو په تيريدو تغير کوې او د لوړيدا پر لور رواني دي کيداى شى اوس يى ګټه تر دى لوړه وې.

- ايپل(Apple) کمپنۍ: په يوه دقيقه کې ۷۱۲۸۸ امريکايى ډالره ګټې.

- سمسونګ (Samsung)کمپني: په يوه دقيقه کې ۵۵۰۰۳ امريکايى ډالره ګټه لرې.

- ګوګل (Google) يوه دقيقه کې ۲۳۵۰۹ امريکايى ډالر ګټي.

- مايکروسافټ کمپنۍ: يوه دقيقه کې ۴۳۰۸۲ امريکايى ډالر ګټي.

- ټويټر(Twitter): په يوه دقيقه ۱۴۴۲ ډالر کټي.

- امازون کمپنۍ: پر دقيقه ۱۴۳۴ ډالر لاسته راوړي.

- اى بى(IB) کمپني: يوه دقيقه کې ۴۵۹۷ امريکايى ډالر کټي.

- فيسبوک (FACEBOOK) : پر دقيقه ۳۰۸۷ ډالر ګټي.

- لين کډاين: دقيقه کې ۵۲ ډالر ګټي.

- ايچ پي (HP): کې ۹۸۴۱ امريکايى ډالر ګټي.

- ياهو (Yahoo) : ۹۲۴ امريکايى ډالر ګټي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سوني (Sony) : په یوه دقیقه کې ۱۹۵۲ امریکایی ډالر ګټي.

مارک زوکربرګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنیزو رسنیو سایټونو،شبکو او ویبلاګونو ته لنډه کتنه:

په ۱۹۹۴م کال کې (BHI) Beverly Hills Internet شرکت پدې بریالی شو چې د لومړي ځل لپاره د ټولنیزو شبکو یو سایټ (جیو سایټgeocite) رامنځ ته کړي،چیرې چې کاروونکي پدې وتوانیدل چې شخصي ویب سایټونه رامنځ ته کړي له دی سره سم په ۱۹۹۷ کې د جیو سایټ کاروونکو شمیر له یو میلیون څخه زیات شو. په همدې کال یاهو (yahoo) د پلټني د یو ستر ماشین په توګه نړۍ ته وړاندی شو،چې جیو سایټ یی وپیرله (واخیست) او د جاپان لپاره یی د ویب هاستیج په شکل پشنهاد یا وړاندې کړ. په همدې کلونو کې له ۱۵۰۰ څخه زیات ویب خدمات رامنځته شول او خلکو انترنیټ ته د یوې لوی لارې په حیث ورمخه کړه. په ۱۹۹۷م کې لومړنۍ ټولنیزه شبکه د سیکس ډیګرې (Sixdegrees.com) په نامه رامنځته شوه او خپلو کاروونکو ته یی د خپلو ځانونو لپاره د پیژنیال جوړولو او ملګرو د لیست کولو اجازه ورکړه. په یاد کال ټولنیز بلاګونه هم رامنځته شول چې له دی سره ویب د یو میلیون سایټونو خاوند شو. په کال ۱۸۹۸م کې ګوګل د یو لوي پلټونکي ماشین او index مکتب حیث پرانیستل شو. په ۲۰۰۱ کال کې ویکیفډیا (Wikipedia) انلاین دایرت المعارف (encyclopedia)د نړۍ تر ټولو لویه وی کیز wikis په فعالیت پیل وکړ او ایپل کمپنۍ خپل ای پوډ (ipods) خرڅول پیل کړل. په ۲۰۰۲ کې د (Friendster) چې د ټولنیزو شبکو له جملې څخه یو ویب سایټ دی چې په امریکا کې د عامو خلکو پر مخ خلاص شو او په دریو میاشتو کې یی د کارونکو شمیر تر ۳ میلیونو ورسید. په کال ۲۰۰۴ کې فیسبوک د ټولنیزو رسنیو څخه د هارډورډ په پوهنتون کې د زده کوونکو لپاره د زده کړې پر موخه رامنځته شو. وروسته د fliker فلیکر سایټ جوړ شو چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عکسونو پورته کولو لپاره ترې کار اخیستل کیده،همدارنگه Digg؛ د ټولنیزو خبرونو ویب سایټ رامنځته شو چې خلکو خبرونه او تازه پیښې پکې له یو بل سره شریکولي. په ۲۰۰٦ کال کې د my space په نامه ویب سایت په متحده ایالاتو کې رامنځته شو چې هر میاشت د کارونکو په شمیر کې زیاتوالی راته، په همدې کال ټویټر د ټولنیزو شبکو او مکرو بلاکنګ سایت په حیث رامنځته شو چې خپلو کاروونکو ته ی وړتیا ورکوله چې د ۱۴۰ حروفو په اندازه پیغامونه (tweet) ولیږي. په همدې ذکر شوی کال ګوګل د ۲۵ میلیونو ویب پاڼو، ۴۰۰ میلیون پوښتنو او ۱٫۳ بیلینو عکسونو لرونکی شو همدارنگه په ۲۰۰۸ کې یی د ټویټر اخیستو ناکامه هڅه وکړه. په ۲۰۰۹ کال کې فیسبوک د ډیرو کاروونکو د لرلو په اساس د ټولنیزو رسنیو په لومړي قطار کې ځای ونیو او په ټوله نړۍ کې ی د کاروونکو شمیر له ۲۰۰ میلیونو څخه زیات شو او ددی سایټ ازدحام د مای سپیس دوه برابره شو. په کال ۲۰۱۰ کې فیسبوک په ډیری تیزۍ سره د ۴۰۰ میلیونه کاروونکو څښتن شو، په همدې کال په امریکا کې د ډیموکراټ ګوند ملی کمیټي د ټولنیزو شبکو مدیریت ته خبرداری ورکړ چې د ریس جمهور بارک حسین اوباما د فیسبوک،ټویټر او مای سپیس اکاونټونه وڅاریي. په ۲۰۱۱ کې ټولنیزي رسنۍ هر چیرته د لاس رسی وړ شوي چې له دی سره د فیسبوک ورځني کاروونکي ۵۵۰ میلیونه، ټویټر ٦۵ میلیونه ټویټ یا پیغامونه لیږدل، یوټیوب کې هره ورځ ۲ میلیونه ویډیوګاني کتل کیدي او ۹۰ میلیونه مسلکې کسان یی درلودل. په ۲۰۱۲ کې د فیسبوک کاروونکي یو بیلیون ته ورسیدل. په همدې کال د یوټیوب کاروونکي ۸۰۰ میلیونه شول او هر کال یی ویډیوګاني تر یو ټریلیون ځلي کتل کیدي تقریباً د هر فرد پر سر ۱۴۰ ځلي کتل کیدي په داسې حال کې چې یوټیوب په ۴۳ هیوادونو کې فعال ده، ٦۹ شپیته ژبي پکې استعمالیږي او په هره دقیقه کې ۷۲ ساعته ویډیوګاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې پورته کيږي،له دې سره په هره مياشت کې تر ۴ بليونه ساعته څخه زياتې ويډيوګانې پر يوټيوب کتل کيږي. په کال ۲۰۱۳ کې ټويټر له ۵۰۰ ميليونه زيات کاروونکي پيدا کړل پداسې حال چې له ۲۰۰ ميليونو يې زيات هره ورځ فعال وو او په همدې کال ياهو (yahoo) د ټولنيزو شبکو ټمبلر بلاګينګ (tumbler blogging) کمپنۍ له ۱۷۰ ميليونو کاروونکو او ۱۰۰ مليونه بلاګونو سره واخيست. په ياد کال کې يوې سروې وښودله چې په استراليا کې ۳۴٪ خلک د خپل کار په جريان کې په ټولنيزو رسنيو کې فعال وي، ۱۳٪ يې پر مکتبونو کې، ۱۸٪ يې د موټر چلولو پر وخت، ۴۴٪ يې د خوب کولو په بستر باندې، ۷٪ يې پر تشنابونو کې او ٦٪ يې د خپل سنګار پر وخت د ټولنيزو شبکو په سايټونو کې وصل وو. په ۲۰۱۴ کال کې د نړۍ ۱،۷ بيلونه خلکو څخه شاوخوا ۸۵٪ يې انټرنيټي خدماتو ته لاس رسی پيدا کړ، د مثال په ډول دچين انټرنيټي نفوس په لومړي ځل ٦۳۲ ميليونو ته ورسيد، د انټرنيټ ډير کارونکي د موبايل،ټيليفون،سمارټ فون او pc شخصي کمپيوټرنو څخه استفاده کوې. د ټولې نړۍ تقريباً ۲۵٪ نفوس د ټولنيزو رسنيو څخه استفاده کوې په داسې حال کې چې زياتره ی يوه يا زياتې ټولنيزې شبکې استفاده کوې.

- **د فيسبوک جالبې!:** د ۲۰۲۰ کال د څيړنو په اساس فيسبوک ۲،۷ بيليونه (۲,۷۰۰،۰۰۰،۰۰۰) څخه زيات مياشتني کاروونکي لرې. فيسبوک تر دې دمه ۳۰ ميليونه مړه اکونټونه يا پيژنيالونه لرې چې بيخې تعجبي ده خو که فکر وکړو د ۲،۷ بيليونه کاروونکو څخه لکه يو فيصد چې وژل شوې وې،له دې سره په څنګ کې هره ورځ ۸۰۰۰ کسان له فيسبوک سره مخه ښه کوې يعنې يا مړه کيږي يايې اکونټ ختميږي،او برعکس هره ورځ ۵۰۰۰۰۰ کسان ايډياني يا فيسبوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

فروفایلونه جوړوي. په افغانستان دننه زما په شمول د فیسبوک کاروونکو شمیر (۴۰۰۰۹۲۴) څلورمیلیونه و نهسوه څلرویشت ده چې دا شمیر ورځ تر بلې زیاتیږي... د فیسبوک مشر مارک زکربرګ د امریکا،کالیفورنیا ایالت په پالو الټو سیمه کې په ۵۰۰۰ مربع فوټه ځای(کور) کې ژوند کوي او مارک په ۲۰۱۱ کې د کریسنټ پارک تر څنګ د خپل ګاونډې کور په ۷ میلیونه ډالرو کې پیرود کړ.

Mark Zukerberg home

فیسبوک په ۲۰۱۹ کې د مارک زکربرګ لپاره په امنیتي او خصوصي هوایی (CEO) سفرونو کې له ۲۳ میلیونه ډالرو ډیر مصرف کړی.دا مصارف په ۲۰۱۸ کې شاوخوا ۲۰ ملیونه او په ۲۰۱۷ کې ۹,۱ میلیونه ډالره و. راپورونه دا هم ښیی چې زکربرګ د خصوصي الوتکي لګښتونو لپاره ۲,۹۵ ملیون ډالرو ته اړتیا لري،ځکه چې هغه په ۲۰۱۸ کې د خصوصي هوایی سفر لپاره ۲,۵۹ ملیون ډالر او په ۲۰۱۷ کې یی ۱,۵۲ ملیونه امریکایی ډالر مصرف کړل. فیسبوک ٣٣٦٠٦ کارکوونکي لري تر څو دا شرکت اداره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیسبوک په چین کې: دا ټولنیزه رسنۍ په ګرده نړۍ کې په میلیادونه فعال میاشتني کاروونکي لري چې له دې جملې یې چین هیواد ځان ګوښه کړې او په لومړیو کې هیڅ چینایی نشول کولی چې پدې ټولنیزه شبکه کې ګډون وکړي دا ځکه چې فیسبوک په چین کې د ډیرو نورو ټولنیزو رسنیو چمتو کوونکو سره منع شوی دی او په دې وروستیو کې یې یو شمیر چینایی اشخاصو د یوې پیچلې لارې ځان فیسبوک سره وصل کړی، د چین حکومت د انټرنیټ مینځپانګې کنټرولوي او هغه مینځپانګې محدودوي،حذفوي یا بندوې چې د دولت په ګټه ندي.له دې سره په څنګ کې وټساپ،انسټاګرام،ویکی پیډیا،مایکروسافټ،یاهو،ټویچ ټویچ ټیوي،ټویټر،بی بی سی،نیویارک ټایم او زیاتي نوري ټولنیزي رسني منع کړي دي...او ټیک ټوک د چین هیواد یو له مشهورو کاریالونو څخه ده چې په امریکا او جاپان کې یې کاروونه بنده ده.

Facebook user and demographics statistics:

There are 2.37 billion monthly active users (as of 2018).

Over 1bn of those are mobile-only user.

There are 1.49 billion daily active users.

47% of Facebook users only access the platform through mobile.

(c) ketabton.com: The Digital Library

83% of parents on Facebook are friends with their children.

Facebook adds 500,000 new users every day; 6 new profiles every second.

65% of US adults use Facebook. 52% of them use it several times a day.

Worldwide, 26.3% of the online population use Facebook.

The average (mean) number of friends is 338, and the median (midpoint) number of friends is 200.

Half of internet users who do not use Facebook themselves live with someone who does.

Of those, 24% say that they look at posts or photos on that person`s account.

Facebook usage statistics;

30% of internet users use Facebook more than once a day.

40% of people said they would share their health data with Facebook.

45% of people get news from Facebook.

(c) ketabton.com: The Digital Library

There are an estimated 81 million fake Facebook profiles.

The most popular page is the Facebook main page with 213m likes. Samsung are second with 159m, while Cristiano Ronaldo is third with 122m.

Facebook accounts for 62% of social logins made by consumers to sign into the apps and websites of publishers and brands.

200 million people use Facebook lite- the app for the developing world`s slow connections.

Facebook takes up 22% of the internet time American’s spend on mobile devices, compared with 11% on Google search and YouTube combined.

Users spend an average of 20 minutes per day on the site.

In a month, the average user likes 10 posts, makes 4 comments, and clicks on 8 ads.

Hive is Facebook data warehouse, with 300 petabytes of data.

Facebook generates 4 new petabytes of data per day.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Users generate 4 million likes every minute.

More than 250 billion photos have been uploaded to Facebook.

This equates to 350 million photos per day.

Facebook marketing statistics:

Facebook`s revenue from ad spend is 1.9x bigger in 2019 compared to 2017.

There are over 60 million active business pages.

Over 2bn people can be reached through Facebook ads.

But only 6 million of those businesses pay to be active advertisers.

Although 75% of brands will pay to promote posts.

Facebook claimed 19% of the 70$ billion spent on mobile advertising worldwide in 2015.

78% of Facebook advertising revenue comes from mobile ads.

Average advert click through rate on Facebook is 0.9%.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Although adding a CTA button can lift click-through-rate by 2.85 times.

In 2015, Facebook average advertising revenue per user was US$11.96.

49% of users like a Facebook page to support a brand they like.

40% of users don`t like any brand pages meaning paid adverts are the only way to reach them.

Mobile advertising represents 80% of Facebook advertising revenue.

Posts published on Thursday and Friday receive the highest engagement.

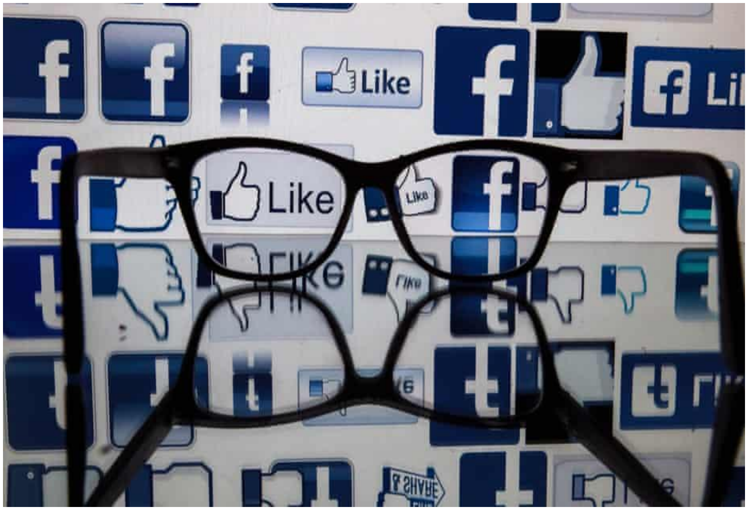

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب په‌اره

د کتاب لوستل او لیکل د ژوند له مهمو ارزښتونو څخه دي،نو زما هڅه هم همدا وه تر څو د فیسبوک په باره یو لنډ او پر مفهومه کتاب په ژوند کې اضافه او هیوادوال تري برخمن شي ، پدې (فیسبوک او افغانان) تر نامه لاندې کتاب کې ما هغه څه لیکلې او راژباړلي چې د فیسبوک دمخه یې باید هر کارونکی ولولې تر څو ددي ټولنیزې رسنۍ په باره دقیق پوه او د معلوماتو په هکله یې شتمن و اوسي ،ددې کتاب موخه همدا ده چې څنګه مو ځوانان او نور د فیسبوک سمې کارونې ته راوبلو او ولی فیسبوک کاروو؟ د څه لپاره جوړ شو؟ چا جوړ کړ؟ او دیته ورته نورې ډیرې پوښتنې مو شاید ذهن کې پرتي به وای! او دلته به مو یې ځواب موندلی وې،خدای ج دی وکړې چې له دې وروسته یې ښې او بدې کارونې ته پام وکړو. وما علینا اِلاالبلغ المبین

له لوستلو مو نړۍ مننه

هیله کوم چې د کتاب له راښکته کولو وروسته
یی نورو ته هم درسره واستوئ!؟

Stut7748@gmail.com

Facebook: www.س.پام or Sami Paam

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکوال لنډه پيژندنه

ښاغلی سميع الله پام د عبدالله محمدي زوی،د پکتيا ولايت سيدکرم ولسوالۍ اوسيدونکی چې په کال ۱۳۷۵هـ د همدې ولسوالۍ د کوهسين سيمې په يوه ديندراه کورنۍ کې دې دونيا ته سترګې وغړولي؛استاد سميع الله پام خپلې لومړنۍ دينې او عصري زده کړې يې په خپل ټاټوبي کې پيل چې په ۱۳۸۳هـ کال د کوهسين عالې ليسه کې شامل او قرار،قرار يې د علم په سمندر کې خپل يون پيل کړ، په ۱۳۹۵هـ کال په عالي درجه له ياد ښوونځي فارغ او د کانکور په ازموينه کې يې د خپلې برياليۍ نتيجې په خاطر يو کال اماده ګې تعقيب کړه،همغه وو چې د خپلې خوښې پوهنځي(انګليسي ادبياتو) ته کامياب او له څلور کلن ځنډ وروسته يې له ياد پوهنځي څخه په ۱۴۰۰هـ کې د قدر سند په اخيستو فارغ شو. محترم استاد سميع الله پام يو چاپ شوی اثر چې په اوس وخت کې ورته ډيره اړتيا ليدل کيده (Short Prophetic Life) تر نامه لاندې په انګليسي ژبه چاپ او خپلې ټولنې ته يې وړاندې کړ. په پای کې زه ښاغلي سميع الله پام ته په ورځنيو چارو کې د لا بريا تر څنګ خپل لاسونه کريم رب ته لپه کوم چې الله [ج] د اسلام په ننګه د وطن خادم او رښتنونی بچای جوړ کړي .

[پوهيالی سيف الرحمن "ګيله من"]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

www.Bigtunaonline/iStoct

www.en.m.wikipedia.org

www.independent.co.uk

www.Mizter X94/Pixabay

www.mindmatters.ai

www.History.facebook

www.investor.fb.com>resorces

www.Samiullah Paam

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library